

Przynależność do Kościoła a uczestnictwo wiernych w życiu publicznym, red. Józef Krukowski, Mirosław Sitarz, Bartłomiej Pieron, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL 2014, ss. 196.

Wierni chrześcijanie są członkami Ludu Bożego, jednak równocześnie należą do wspólnoty politycznej i są obywatelami określonego państwa. Przysługuje im wolność w podejmowaniu różnorodnej działalności w zakresie porządku doczesnego, na równi z innymi współobywatelami, wynikająca z praw człowieka. W czasach, gdy brak miejsca dla religii w kulturze i przestrzeni publicznej pytanie o przynależność wiernych do Kościoła i zarazem ich udział w życiu publicznym jest niezwykle aktualne.

Publikacja *Przynależność do Kościoła a uczestnictwo wiernych w życiu publicznym* jest pokłosiem krajowej konferencji naukowej, zorganizowanej przez Stowarzyszenie Kanonistów Polskich w Kielcach w dniach 5-7 września 2013 r. Konferencja ta została poświęcona współczesnej problematyce przynależności wiernych do Kościoła i ich udziału w życiu publicznym, rozpatrywanej w ujęciu wielopłaszczyznowym, a mianowicie teologicznym, socjologicznym i prawnym.

Zawartość publikacji obejmuje kilka głównych zagadnień. Podstawowe z nich stanowi wyjaśnienie prawdy o przynależności wiernych do Kościoła na podstawie przesłanek teologicznych, etycznych i prawnych. Problematykę tę przedstawili w swoich artykułach kard. Francesco Coccopalmerio, ks. dr hab. Mirosław Sitarz prof. KUL, ks. dr Krzysztof Nykiel oraz ks. dr hab. Leszek Adamowicz prof. KUL. Kolejna część publikacji dotyczy przynależności wiernych do Kościoła w aspekcie socjologicznym i została opisana przez bpa Kazimierza Ryczana. Następna część publikacji obejmuje interpretację obowiązków i uprawnień wiernych świeckich i duchownych. Zagadnienie to opisali ks. prof. Józef Krukowski, ks. prof. Zbigniew Janczewski oraz ks. dr hab. Wojciech Necel, prof. UKSW. Ostatnie zagadnienie to „sprawy mieszane”, które są uregulowane zarówno przez prawo kanoniczne, jak i świeckie. Problematykę tę rozważyli ks. dr hab. Piotr Majer, ks. dr hab. Krzysztof Warchałowski, prof. KUL oraz dr hab. Paweł Sobczyk. W publikacji tej poruszono zagadnienie, które jest zgodne z aktualnymi potrzebami Kościoła w Polsce.

Pierwszy artykuł „La comunione ecclesiale. Riflessioni per un confronto tra i due Codici e il Vaticano II sul requisito di comunione dello Spirito di Cristo” składający się na niniejszą publikację, został przygotowany przez kard. F. Coccopalmerio. Autor przedstawił w nim analizę kan. 205 KPK/83 i kan. 8 KKKW oraz tekstów Soboru Watykańskiego II na temat komunii kościelnej. Kardynał podkreślił, że w Kodeksach występują cztery elementy decydujące o pełnej wspólnotcie Kościoła katolickiego, a mianowicie chrzest, wyznanie wiary, uczestnictwo w sakramentach oraz uznawanie zwierzchnictwa Kościoła. W dalszej części pracy autor porównał kan. 205 KPK/83 i kan. 8 KKKW z tekstami Soboru Watykańskiego II. Na zakończenie Kardynał wyjaśnił na czym polega komunია wymagająca obecności

Ducha Świętego i Ducha Kościoła podkreślając, że nie ma komunii z Kościołem bez komunii z Chrystusem.

Kolejny artykuł „Przynależność wiernych do Kościoła – aspekt socjologiczny” został przygotowany przez bpa K. Ryczana. Autor przedstawił w nim przynależności do parafii jako grupy społecznej, która jest podstawową jednostką w Kościele. Opisał sześć warunków przynależności do parafii, którymi są: przyjęcie chrztu i zamieszkanie na terenie parafii jako zewnętrzny warunek przynależności do niej; przyjęcie wartości grupy społecznej, takich jak wiara w Boga oraz prawdy wiary zawarte w *Credo* i wartości oficjalne oraz ich akceptację; przyjęcie określonych zespołów norm i ocen zachowań w grupie społecznej, którymi w Kościele są dekalog, normy ewangeliczne, przykazania kościelne i inne przepisy Kościoła; uczestnictwo we wspólnych czynnościach parafii; nawiązanie stosunków społecznych; intencja członków uczestnictwa w grupie.

Następny artykuł pt. „Powołanie (zadanie) chrześcijan do udziału w doskonaleniu porządku doczesnego. Aspekty teologiczno-prawne (kan. 225)” został napisany przez prof. J. Krukowskiego. Tematyka artykułu dotyczy zasad, jakimi w życiu publicznym mają kierować się chrześcijanie w realizacji misji Kościoła we współczesnym świecie. Porządek rzeczywistości duchowej, do której należy Kościół, nie jest przeciwstawny ani nadrzędny nad porządkiem rzeczywistości państwowej, ale oba porządki uzupełniają się.

Prof. Z. Janczewski przygotował artykuł pt. „Przyjęcie sakramentu chrztu. Skutki teologiczno-prawne”. Autor przedstawił wybrane, jego zdaniem najistotniejsze skutki, które wywołuje przyjęcie sakramentu chrztu. Szczegółowo opisał chrzest jako źródło prawa do otrzymywania innych sakramentów oraz wybrane uprawnienia m.in. do pełnienia funkcji rodzica chrzestnego, świadka bierzmowania, przyjęcia do instytutu życia konsekrowanego oraz prawo do pogrzebu katolickiego. Z. Janczewski w podsumowaniu wskazał, że skutki przyjęcia chrztu w ujęciu teologicznym, jak i prawnym są rozległe i pociągają za sobą konsekwencje w życiu chrześcijanina, łączą się z możliwością otrzymania łask Bożych, ułatwiają prowadzenie życia chrześcijańskiego, jak i pozwalają na osiągnięcie życia wiecznego. Profesor podkreślił, że konsekwencją chrztu jest nabycie osobowości prawnej w Kościele i związanych z tym obowiązków i praw w odniesieniu do wspólnoty.

Prof. W. Necel napisał artykuł pt. „Prawo wiernych do otrzymania od pasterzy pomocy duchowych – słowa Bożego i sakramentów (kan. 213 KPK)”. Autor przeprowadził interpretację kan. 213, który mieści się w katalogu obowiązków i praw wszystkich wiernych i stanowi podstawę do analizy pozostałych kanonów KPK/83 i innych regulacji dotyczących posługi dobrami duchowymi Kościoła. Według autora kanon ten stanowi wstęp do zasad kodeksowych przepowiadania Słowa Bożego, udzielania sakramentów oraz wszystkich innych środków służących uświęcaniu wiernych, aby mogli z nich korzystać zaspakajając swoje duchowe potrzeby zgodnie z właściwym sobie powołaniem.

Prof. M. Sitarz opisał zagadnienie pt. „Obowiązek wiernych do zachowania posłuszeństwa Biskupowi Rzymu i biskupom będącym w łączności z nim”. Autor po-

dał definicję posłuszeństwa, następnie przedstawił podstawy teologiczne i prawne, podmiot, rodzaje oraz zakres posłuszeństwa. M. Sitarz opisał, czym różni się posłuszeństwo chrześcijańskie od posłuszeństwa w prawie świeckim, podkreślając, że posłuszeństwo chrześcijańskie nie opiera się na postawie biernej, nie zwalnia z myślenia czy odpowiedzialności, ale powinno uaktywniać człowieka w życiu publicznym na forum kościelnym, państwowym i samorządowym.

Ks. dr K. Nykiel przedstawił problem wyłączenia wiernych ze wspólnoty z Kościołem w aspekcie teologiczno-prawnym w artykule pt. „L'esclusione dei fedeli dalla comunione con la Chiesa. Aspetti teologici e giuridici”. Autor opisał przestępstwa przeciwko wierze i jedności Kościoła, a mianowicie herezję, apostazję oraz schizmę, dokonując ich interpretacji w oparciu o kan. 751 i kan. 1364 KPK/83 oraz kan. 1436 i kan. 1437 KKKW, a także kary grożące za ich popełnienie. Następnie scharakteryzował niektóre szczególne przykłady przestępstw, za które grozi kara ekskomuniki, między innymi profanację Najświętszego Sakramentu, bezpośrednio naruszanie tajemnicy spowiedzi lub nagrywanie albo rozpowszechnianie nagrania spowiedzi. K. Nykiel podkreślił, że celem misji Kościoła nie jest karanie, a system kar w Kościele ma charakter leczniczy i prowadzi do nawrócenia.

Prof. L. Adamowicz w artykule pt. „Przynależność do Kościoła *sui iuris*” opisał wieloobrzędowość Kościoła w nauczaniu Jana Pawła II, przedstawił pojęcie obrządku i Kościoła *sui iuris* w prawie kanonicznym, zasady przynależności do Kościoła *sui iuris* w KPK/83 i KKKW, zmianę przynależności do Kościoła *sui iuris* oraz propozycje *de lege ferenda*. Autor uznał to zagadnienie za istotne dla zachowania różnorodności tradycji kościelnych, zwłaszcza uchronienia nielicznych Kościołów wschodnich przed latynizacją, jak i dla zachowania ważności i godziwości sprawowania sakramentów.

Prof. P. Majer w publikacji pt. „Problemy dotyczące zawarcia małżeństwa kanonicznego ze skutkami cywilnymi. Aspekty kanoniczne i cywilne” podsumował i ocenił piętnaście lat funkcjonowania w polskim porządku prawnym małżeństwa konkordatowego. Zagadnienia, jakie przeanalizował koncentrowały się wokół problemu wyrażenia przez nupturientów woli zawarcia małżeństwa ze skutkiem cywilnym, powiadomienia urzędu stanu cywilnego o zawartym małżeństwie oraz kwestii swobody wyboru pomiędzy zawieraniem małżeństwa konkordatowego, a zawieraniem osobno związku cywilnego i małżeństwa kanonicznego.

Prof. K. Warchołowski przygotował artykuł pt. „Gwarancje wolności religijnej w życiu publicznym w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej”. Opisał w nim wolność sumienia i religii oraz gwarancje wolności religijnej w życiu publicznym według obowiązującej w Polsce Konstytucji. Zdaniem Profesora, umieszczenie gwarancji wolności religijnej w Ustawie Zasadniczej powinno sprzyjać realizacji prawa do wolności religijnej i zapobiegać jego potencjalnym naruszeniom.

Ostatnia praca zawarta w niniejszej publikacji została przygotowana przez prof. P. Sobczyka. W artykule pt. „Problemy dotyczące realizacji prawa rodziców do religijnego i moralnego wychowania dzieci w szkole publicznej w Polsce”, autor przedstawił wybrane problemy w realizacji prawa rodziców do moralnego i religij-

nego wychowania dzieci, jakie wynikają z konieczności uznania stopnia dojrzałości dzieci, trudności z udziałem dzieci w zajęciach z religii i etyki, narzucaniu przez państwo jednego systemu edukacji oraz ograniczenia wpływu Kościołów i innych związków wyznaniowych na proces wychowania i nauczania dzieci.

Przedstawiona publikacja zawiera przede wszystkim analizę nauczania Soboru Watykańskiego II, przepisów Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r., Konkordatu między Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską z 1993 r. oraz Konstytucji RP z 1997 r., dotyczących przynależności do Kościoła oraz uczestnictwa wiernych w życiu publicznym. Jest ona przydatna zarówno dla studentów, szczególnie prawa kanonicznego, jak i dla osób, którzy w swoich badaniach zajmują się badaną problematyką. Należy podkreślić, że wychodzi także naprzeciw potrzebom Kościoła i może stanowić cenne źródło informacji zarówno dla wiernych, jak i dla pasterzy troszczących się o powierzony Lud. W recenzowanej pozycji wydawniczej po raz pierwszy podjęto próbę całościowej analizy problemu przynależności do Kościoła i jednocześnie uczestnictwa wiernych w życiu publicznym. Na tle jej problematyki toczy się wiele dyskusji, zarówno na polu naukowym, jak i publicznym. Niniejsza publikacja stanowi więc odpowiedź na wiele wątpliwości, które pojawiają się w tych dyskusjach. Jest to niewątpliwie znaczący głos w dyskursie dotyczącym udziału wiernych Kościoła w życiu publicznym i stanowi cenne źródło wiedzy dla osób zainteresowanych tym zagadnieniem.

Patrycja Kukulska

*Doktorantka w Katedrze Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego
Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL*